

Matej Ocvirk

Drobci iz časopisnih črnih kronik o Celju 1894-1899

Slovenski časopisi konec 19. stoletja niso pisali samo o domačih in tujih političnih novicah, dogodkih, vojnah ali gospodarskih razmerah, ampak tudi o družbenih razmerah in vsakdanjem življenju v posameznih krajih. Del vsakdanjega življenja v Celju so bile tudi novice črne kronike, ki so predstavljale večinoma tragične in usodne zgodbe. Zajemale so umore, samomore, tatvine, požare, pretepe, delovne, prometne in druge nesreče ljudi ter med drugim tudi naravne nesreče, na katere človek ni imel vpliva.

Sami časopisi niso vsebovali rubrik ali posebej strani črne kronike, na način kot jo danes. Največ so pisali tovrstne novice pod rubrikami: domače, dnevne ali druge novice. Največ novic o celjski črni kroniki je objavila *Domovina*,¹ ki jih je redno objavljala pod rubriko *Celjske novice*.

Opisi in prikazi nesreč, »črnih« novic, so na koncu vsebovali tudi vzgojno sporočilo, nasvete staršem ali drugim osebam. Šlo je za poučne sklepe, kaj se je lahko zgodilo ob nesrečah, nepazljivosti ali nespoštovanju pravil. Novice so sporočali bralstvu predvsem v poduk pazljivosti ali spoštovanju zakonov.² Tako je *Domovina*, navedimo le en primer, ob novici utopitve mlade deklice navedla ob koncu poduk: »Starši ne pustite otrok samih«. Poučni sklepi so bili posebej pogosti na koncu novic o umorih, raznih nesrečah ali tatvinah.

¹ *Domovina* (1891 – 1908) je bilo glasilo svobodomiselnih in liberalnih struj, ki sta jo organizirala in usmerjala I. Dečko in kasneje V. Kukovec. Odgovorni urednik je bil Dragotin Hribar. Izhajala je polmesečno, večkrat je menjala periodičnost. *Domovina* je bila namenjena predvsem celjskemu meščanstvu, čeprav je zagotavljala, da bo pisala v prvi vrsti za našega kmeta. (Enciklopedija Slovenije, 2 zv., str. 308)

² *Studen, Rabljev zamah*, str. 105.

³ *Utonila. Domovina*, let. 5, št. 23, 15.8. 1895, str. 4.

Delovanje policistov, gasilcev in drugih javnih služb

Slovensko usmerjeno časopisje se je razpisalo tudi o delovanju policistov, mestnih stražnikov in sodišč, ki naj bi skrbeli za red in mir ter preganjali »kriminalce«. Tako je celjski časopis *Domovina* očital občinskim stražnikom in policistom premalo objektivnosti pri opravljanju svojega dela. Slovensko usmerjeni celjski meščani so bili prepričani, da je bila celjska policija bolj naklonjena nemško usmerjenim meščanom.⁴ To je pokazal dogodek, ko so mestni stražniki preganjali slovensko govoreče nabornike pri Narodnem domu zaradi slovensko izrečenih besed in petja pesmi. Naborniki so bili predvsem kmečki fantje z okoliškega podeželja. Stražniki so nabornike pretepali, oštevali in zahtevali od njih, da govorijo nemško. Nekatere so aretirali, zvezali s pasovi in jih imeli zaprte po cel dan v zaporu.⁵

Vendar tudi policisti očitno niso bili nedotakljivi in so jih po potrebi tudi obsodili. Tako je bil obsojen policist J. Kunst na tri mesece zapora, ker je neko češko gospodično suval in »z besedami razžalil«.⁶

Številne kritike in pritožbe so letele na račun delovanja sodišča, predvsem okrajnega sodišča v Celju. Največ pritožb je bilo na račun uradnega jezika na celjskem sodišču. Uradni jezik sodišč je bila sprva nemščina, prav tako uradna poročila, vabila na sodišča, razprave. Največ škode naj bi tako na pravnih zadevah »potegnili« slovenski kmetje, ki odlokov niso razumeli in sodišča

⁴ *Orožen, Zgodovina celjskega sokola*, str. 55.

⁵ *Prevelika gorečnost. Domovina*, let. 9, št. 15, 14.4. 1899, str. 3.

⁶ *Celjski policaj J. Kunst je bil obsojen. Domovina*, let. 9, št. 41, 13.10. 1899, str. 3.

so njihova izgovarjanja štela za neupravičena.⁷ Zahtevali so enakopravnost slovenskega jezika in jasnejši pravni jezik, da bi tudi manj učeni kmetje razumeli sodni sistem. Že sama vabila na sodišče naj bi bila napisana na nerazumljiv način.⁸

Pritožbe in kritike so letele tudi na račun gasilcev in požarne brambe. Tako so se nekega večera peljali celjski gasilci na štirih vozovih s plesa v Vojniku. Ob pol štirih zjutraj, ko so se vračali nazaj v Celje, so trobili in peli koračnico, kot da kličejo k ognju. Vznemirjali so jutranji spanec, žal pa jih občinski uradniki niso kaznovali tako, kot so mlade fante, ki so vriskali ponoči, ko so odhajali k vojakom ali pa se vračali domov.⁹ Tako je *Domovina* pisala o predrznem in nesramnem obnašanju celjskih gasilcev. Pri požaru na Ostrožnem so prišli prepozno, ko je že vse zgorelo. »Po vrhu pa so se še nesramno obnašali. Nek gasilec uskoškega rodu Derganc je okoliške kmete zmerjal z 'vindišarji' in ostalimi žaljivkami.«¹⁰

Politična in nacionalna nasprotja med Slovenci in Nemci so se kazala tudi v črni kroniki

V Celju je pogosto prihajalo do fizičnih napadov, pretepov, zmerjanja in uničenja tako javne kot zasebne lastnine, zlasti med slovensko in nemško usmerjenima skupinama.

Najbolj so odmevali krvavi napadi Nemcev in pristašev nemških strank na slovensko govoreče celjske meščane in češke študente ob visokem obisku čeških visokošolcev in politikov v Celju 9. in 10. avgusta 1899. Napeto vzdušje se je začelo že na železniški postaji ob prihodu Čehov v Celje. Kljub temu, da sta deželna bramba in policija zaprla Trg cesarja Jožefa, je prišlo do spopada z Nemci. Prišlo je do obmetavanja s kamenjem in manjših spopadov. Slovenci so se skupaj s češkim obiskom umaknili v Narodni dom.¹¹ Najbolj je odmeval napad na skupino slovenskih meščanov v Gosposki ulici, v kateri so bili Ante Beg, odvetniški uradnik Ivan Bouha in Ivan Dečko. Ivan Bouha je dobil številne udarce po glavi in celem telesu. V samoobrambi je Bouha streljal s samokresom, da bi opozoril občinske stražnike. Pri tem je ranil napadalca Juliusa Grabitscha v roko. Kasneje je bil na sodišču oproščen.¹² Ob nemških demonstracijah so bile razdejane številne trgovine, prodajalne in razbita

okna na njih. Podobni spopadi so se dogajali tudi na veselicah, sestankih in političnih shodih.¹³

Tako je nemška skupina »Wolfcev« prekinila koncert z razgrajanjem, razbijanjem in vpitjem. Pregnali so godbo z odra, tulili in se drli nemške nacionalistične geste in pesmi.¹⁴ Pri spopadih in izgredih so pogosto poškodovali hiše, pisarne in druge gospodarske objekte meščanov in politikov. Tako so hišo znanega celjskega urednika in politika Dragotina Hribarja premazali s črnilom, takoj ko se je preselil v Celje. S črnilom so premazali tudi novo hišo G. Žimnjaka in odvetniško pisarno dr. Vrečka ter ukradli tablo z napisom njegove dejavnosti.¹⁵ Niti Narodni dom, središče slovenske kulture, politike in čitalnice »ni ušel« vandalizmu. Po odprtju leta 1895 so ga kmalu ponoči »okrasili«, popisali zidove, stebre in pročelje. Časopis je na široko pisal o celjskih skupinah, ki belijo hiše s črnilom ali kakimi drugimi barvami.¹⁶

Med izgredniki se niso pojavljali samo moški, ampak tudi ženske. Primer nemško usmerjene »junakinje« se je zgodil avgusta 1898, ko je Johana Kloiber ob slovenski pevski slovesnosti vzklikala nemška nacionalistična gesla in na kmečke fante metala kamenje. Zato je bila obtožena na okrajnem sodišču v Celju na 14 dni zapore. Okrožno sodišče ji je kazeno po pritožbi kasneje znižalo na teden dni zapore zaradi pretekle nekaznovanosti in ob obljubi lepšega vedenja.¹⁷

Težka kazniva dejanja

V Celju in okolici so se dogajala in zgodila tudi težka kazniva dejanja. Za ta dejanja je bila predvidena tudi smrtna¹⁸ kazen. Med njih sodijo umori, uboji, roparski umori, poskusi umorov in detomori, torej umori otrok.

Tako je porotno sodišče v Celju obsodilo mizarskega pomočnika Alojzija Turkuša na smrt zaradi roparskega umora hrvaškega pomočnika Štefana Ferberja.¹⁹ Na smrt sta bila obsojena tudi Ivan Repatec in Ana Painer zaradi zahrbtnega umora neke osebe.²⁰

⁷ Ali so uradi za ljudstvo. *Domovina*, let. 8, št. 52, 30.12. 1898, str. 3.

⁸ Celjsko okrajno sodišče. *Slovenski narod*, let. 30, št. 260, 13.11. 1897, str. 4.

⁹ Kje so oblasti? *Domovina*, let. 8, št. 4, 28.1. 1898, str. 3.

¹⁰ Celjska požarna bramba. *Domovina*, let. 8, št. 26, 1.7. 1898, str. 3.

¹¹ Cvirn, Oris družbenega življenja v Celju, str. 253.

¹² Kri je tekla v Celju. *Domovina*, let. 9, št. 33, 18.8. 1899, str. 1-2.

¹³ Krvava bitka v Celju, ropanje in pustošenje. *Domovina*, let. 9, št. 34, 25.8. 1899, str. 1.

¹⁴ Celjski snob in smrkolini. *Domovina*, let. 8, št. 10, 11.3. 1898, str. 3.

¹⁵ Nemškutarska nestrpnost. *Domovina*, let. 5, št. 3, 25.1. 1895, str. 2.

¹⁶ O celjskih barabah. *Domovina*, let. 5, št. 28, 5.10. 1895, str. 2.

¹⁷ Nemška »junakinja«. *Domovina*, let. 8, št. 49, 9.12. 1898, str. 3.

¹⁸ Avstrijski kazenski zakonik iz 1873 je smrtno kazen obravnaval za napad na vladarjevo osebo, za naklepni umor in roparski uboj. Ti zakoni so ostali do leta 1918. Smrtna kazen se je izvajala z obežanjem (vir: Studen Andrej, Rabljev zamah. Ljubljana, 2004, str. 103).

¹⁹ Na smrt obsojen. *Domovina*, let. 5, št. 6, 25.2. 1895, str. 3.

²⁰ Na smrt. *Domovina*, let. 4, št. 29, 15.10. 1894, str. 2.

Sam cesar je lahko morilce tudi pomilostil ali jim znižal kazen. Tako je porotno sodišče kajžarja Marka Kurjo obsodilo na smrt z vešali, ker je zastrupil svojo ženo zaradi ljubice. Njegovo soobtoženko ljubimko Ano Muršec pa je oprostilo.²¹ Kasneje ga je cesar pomilostil, dobil je 20 let težke ječe.²²

V Celju je najbolj odmeval sodni proces proti morilcu štirih oseb Pavlu Fermetu, doma z Vranskega. Njegovo smrt je potrdil tudi sam cesar, ki je potrdil odločitev porotnega sodišča. 13. aprila 1893 so ga usmrtili na dvorišču okrajnega sodišča v Celju.²³ Časopisi so pisali tudi o postopku usmrtitve in opisali psihično stanje obdolženca. Proces je izvedel krvnik Salinger iz Dunaja. Ferme je bil pred izvršitvijo smrtno kazni v zelo slabem psihičnem stanju, saj je jokal, bil je ves iz sebe in prosil odpuščanja.²⁴

Celjsko sodišče je obsodilo na smrt tudi brata Matijo in Franca Forstnerja, oba kmečka fanta. 32-letni Franc je pregovoril 28-letnega Matijo, da je zadušil 5-letnega nezakonskega Francetovega sina Pavla Ceroniča in potem truplo vrgel v vodo. Povod je bil, da je moral Franc za Pavla plačevati običajno alimentacijo, neke vrste preživnino.²⁵

Do povzročitve hudih telesnih poškodb je prihajalo tudi zaradi ljubosumja in »žensk«. V nedeljo ponoči je mesar zabodel z nožem krojaškega pomočnika. Odmeval je še en primer povzročitve hude telesne poškodbe, ko je v nedeljo kovač Možina v Gaberju zabodel pisarja pri okrajnem glavarstvu I. Lipuša. Zaboden je preživel, a je bil v smrtni nevarnosti. Obojemu naj bi bil vzrok ljubosumje.²⁶

Pri detomorih so se ženske zagovarjale pogosto, da so bile same doma in da so otroci prišli ob rojstvu že mrtvi na svet. Detomor je bilo težko dokazati. Na koncu 19. stoletja je bila umrljivost otrok zelo visoka. Zato so bile detomorilke, češ naj bi že rodile mrtve otroke, na obravnavah tudi pogosto oproščene.²⁷ Pogosto so obravnavali detomore peric, predvsem v okolici Celja, ki so svoje otroke umorile zaradi različnih vzrokov. Tako so pri porotni obravnavi februarja 1898 tri perice

dobile kazen treh let zaporne kazni. Pri tem so upoštevali revnejši stan, težke socialne razmere in predhodno nekaznovanost.²⁸

Žalosten primer najdenega mrtvega otroka se je zgodil 24. novembra 1897. V Celju so ga našli mrtvega v stranišču v Vogrinčevi hiši v Špitalski ulici. Otrok je imel zavrt vrat in je ležal v straniščni jami že štiri dni.²⁹

Poročil o posilstvih je bilo v Celju zelo malo ali zanemarljivo. Tako *Domovina* navaja le en primer, ko je bil obsojen Jakob Zupanc iz Bukovžlaka na 2 leti težke ječe zaradi posilstva.³⁰

Samomori

So pa slovenski časopisi pogosto pisali o samomorih. Časniki so samomorilce navajali z imenom in priimkom, navedli so tudi poklic, starost, način izvedbe samomora, poškodbe in vzroke za njih. Samomori in poskusi samomorov so bili, vsaj glede na poročila, zelo pogosti. Med vzroki zanje se navajajo: socialne razmere, vojaška služba, domotožje, strah pred kaznimi, odtujenost, bolezn, nesrečne ljubezni in drugi.

Tako je časopis *Slovenski narod* pisal o samomorih v vojski: »Samomori se nenavadno vrše, največ v oktobru in novembru. Med samomorilci je največ novincev. Vzroki so različni, največ slabo ravnanje z vojaki.«³¹ Tako je v letu 1899 storilo samomor 6 vojakov v celjski vojašnici. Vzroki so bili različni: dezerterstvo, domotožje, odtujenost, strah pred kaznijo in težke vojaške razmere. Vojaki, tako novinci kot naredniki, so storili samomor največkrat s strelnim orožjem ali skočili z nadstropij vojašnic.³² Da je bila vojaška služba zelo naporna, disciplinirana in so se je vojaki bali, dokazuje primer samomora vojaka Jakoba Zorka. Ustrelil se je v glavo iz strahu pred kaznijo, ker je ukradel vojaške hlače.³³

Med samomorilkami se navajajo tudi ženske. Tako je storila samomor nemška igralka Lola Ranzolla, ki se je ustrelila v prsi med gledališko predstavo v Celju.³⁴ Mlada natarica Josefa Smodej je zastrupila kar sama sebe. Pri ženskah naj bi bil med pogostejšimi vzroki pogosto nesrečna ljubezen.³⁵

²¹ Morilec svoje žene. *Slovenski narod*, let. 29, št. 123, 30. 5. 1896, str. 4.

²² Pomiloščen morilec. *Slovenski narod*, let. 29, št. 214, 18. 9. 1896, str. 3.

²³ Z letom 1873 (nov kazenski zakonik) se končajo javne usmrtitve, izvajanje smrtni kazni se prenese za zidove ali na dvorišča zaporov. Obsojencev na smrt niso več izpostavljali javnosti (*Studen, Rabljev zamah*, str. 110.).

²⁴ Obešen je bil. *Domovina*, let. 7, št. 16, 16. 4. 1897, str. 4.

²⁵ Na smrt obsojena. *Slovenski narod*, let. 30, št. 120, 28. 5. 1897, str. 3.

²⁶ Z nožem. *Domovina*, let. 9, št. 31, 4. 8. 1899, str. 3.

²⁷ Domov. *Domovina*, let. 8, št. 25, 24. 6. 1898, str. 2.

²⁸ Porotne obravnave. *Domovina*, let. 8, št. 8, 25. 2. 1898, str. 3.

²⁹ Mrtvega otroka. *Slovenski narod*, let. 30, št. 272, 27. 11. 1897, str. 4.

³⁰ Porotne obravnave. *Domovina*, let. 9, št. 48, 1. 12. 1899, str. 4.

³¹ Samomori pri vojaki. *Slovenski narod*, let. 30, št. 82, 12. 4. 1897, str. 3.

³² Samomor vojaka – novince. *Domovina*, let. 9, št. 39, 29. 9. 1899, str. 3.

³³ Samomor zaradi vojaških hlač. *Slovenski narod*, let. 29, št. 187, 17. 8. 1896, str. 3.

³⁴ Samomor. *Domovina*, let. 9, št. 11, 17. 3. 1899, str. 2.

³⁵ Zastrupila se je. *Domovina*, let. 4, št. 33, 25. 11. 1894, str. 3.

Domovina se je razpisala o samomoru H. Hallbritterja, ki je bil pisar na okrožnem sodišču in mestni go-dec. Razpravljalo se je o vzroku samomora. Navedli so več možnih vzrokov za samomor, od ponarejanja dokumentov, možnosti goljufije ali znižanja plače pri mestni godbi s 70 gld na 20 gld.³⁶

Skrivnosti samomor je storil tudi 35-letni Alojzij Košec. Ko je razgrajal v pijanosti, sta mu policista sledila v Gaberje, ga zvezala in aretirala. Vkljenjenega sta ga peljala v samokolnici v mestni zapor. Dve ure pozneje se je mož v zaporu obesil.³⁷

Ropi, tatvine in goljufije

Leta 1895 se je vršilo v samem Celju veliko tatvin. V teku enega meseca je bilo 10 tatvin. Ukradli so mesarja J. Straussa in to dvakrat zaporedoma, trgovca A. Kolenca in sušilca mesa Peyerja. Največji vlom so zagrešili v noči z 19. na 20. december 1895, ko so vlomili v prvo nadstropje opatije in odnesli opatu cerkveni prstan in zlatnike. Našli so tudi železni črtalnik, s katerim bi najbrž pobili opata, če bi se približal vlomilcem ali jih zalotil.³⁸

Pred krajo niso bili varni niti predmeti v vremenski hišici. Tako so ukradli in razbili viseče instrumente, merilce zračnega pritiska, količine padavin in različne termometre.³⁹ Tatovi niso ustavili niti bližnji policisti ali mestni stražniki. Tako so tatovi na Rotovski ulici, stre-ljaj od mestne hiše, ki jo stražijo, vlomili v prodajalno mesa S. Payerja. Odnesli so precej denarja in mesa.⁴⁰

Po celjski okolici se je vozil kolesar – slepar, ki je zastavljal prstane za goldinarje z izgovorom, da se mu je predrlo kolo in nima denarja s seboj, da bi ga dal po-praviti. Prstani so bili brez vrednosti, medeni in imeli so navadno ponarejene bele kamenčke. Časopis je opo-zarjal na sleparja, da se ga naznani in izroči policiji.⁴¹

Tatovi so bili zelo aktivni tudi ob slovesnostih, tudi cerkvene zapovedi jih niso ovirale. Tako so neznanci v noči s 27. na 28. julij ob posebni slovesnosti razglasitve novomašnikov izpred farne cerkve odnesli mlaje. Celjska policija zlikovcem ni prišla na sled.⁴²

Črna kronika je obravnavala tudi poskus oškodova-nja pošte. Rokodelski pomočnik Cajhen iz Ljubecne je 20. maja dvignil 201 gld na poštno nakaznico namesto

1 poslanega gld. Orožniki so ga kmalu prijeli, zapravlil je le 4 gld.⁴³

S tatvinami so se ukvarjali tudi mlajši dečki (9 -13 let). Krčmarji in trgovci so opažali, da jim je zmanjkalo večje količine cigar in raznih drobnarij. Tatvine so dobi-le še nacionalni prizvok, ker so dečki obiskovali nemško ljudsko šolo in so slovenski časniki krivili ponemčenje mladine in slab vpliv nemških šol, češ saj niti verouka ne obiskujejo.⁴⁴

V celjski javnosti je najbolj odmevala goljufija zaradi katere sta se zagovarjala pred okrožnim sodiščem Gu-stav Schmidl in J. Kreuzberger. Schmidl je bil nekdanji trgovec in nemški občinski odbornik. Obtožbe so letele na račun trgovskih goljufij.⁴⁵ Zaradi goljufije je bil obso-jen tudi V. Krainc, sodelavec Pepija Rakuscha, znanega celjskega trgovca. Natančno število oškodovancev ni bilo znano. Obsojen je bil na 3 mesece zapore.⁴⁶

Požigi in požari

Časopisje za Celje, ki je od svoje srednjeveške dobe nekajkrat gorelo, omenjajo le posamezne požare. Tako je požar izbruhnil v trgovini sadja Zamparuttija, ki je nastal v soboto ponoči. Škode je bilo za nad 400 gld vrednosti.⁴⁷ Velik požar je izbruhnil novembra 1897 ob sedmih zjutraj, ko je gorelo v Osenci pri Celju. Kmetu Je-lovšku je pogorela hiša, gospodarsko poslopje in svinjak, sosedu Štantetu pa gospodarsko poslopje. Škode je bilo za okoli 500 gld. Gašenje je bilo težko zaradi naselbine na hribu, poleg tega pa je še primanjkovalo vode. Pri gašenju je pomagala ekipa rudarjev pod Pečovnikom, ki so preprečili ognju širitev na sosednje strehe.⁴⁸

V okolici Celja je bilo zaznati tudi več požigov gozda. Tako so na dosmrtno ječo pred okrožnim sodiščem obsodili bivšega posestnika Mihaela Kummerja iz Pe-čovnika pri Celju. Večkrat je požgal mestni gozd, kar je povzročilo skupaj za 350 gld škode.⁴⁹ Ob požigih je celjski mestni urad odobril 100 gld nagrade tistemu, ki prijavi neznanega požigalca mestnih gozdov. To sta storila posestnik Gros in njegov sin, ki sta požigalca prijavila Dergancu, vodji požarne brambe.⁵⁰

³⁶ Obesil se je. *Domovina*, let. 8, št. 45, 11.11. 1898, str. 3.

³⁷ Misterijozna smrt. *Domovina*, let. 8, št. 46, 18.11. 1898, str. 3.

³⁸ Tatvine vrše. *Domovina*, let. 5, št. 36, 25.12. 1895, str. 3.

³⁹ Vandalska razdivjanost. *Domovina*, let. 4, št. 18, 25.6. 1894, str. 3.

⁴⁰ Javna varnost v Celji. *Domovina*, let. 5, št. 29, 15.10. 1895, str. 3.

⁴¹ Pozor pred sleparjem! *Domovina*, let. 9, št. 31, 4.8. 1899, str. 3.

⁴² Celjsko barbarstvo. *Domovina*, let. 5, št. 22, 5.8. 1895, str. 3.

⁴³ Prevarana pošta. *Slovenski narod*, let. 29 št. 117, 22.5. 1896, str. 3.

⁴⁴ Pokvarjena mladina. *Domovina*, let. 4, št. 1, 5.1. 1894, str. 4.

⁴⁵ Gustav Schmidl pred porotniki. *Domovina*, let. 4, št. 36, 25.12. 1894, str. 2.

⁴⁶ Obsojen je bil. *Domovina*, let. 5, št. 6, 25.2. 1895, str. 3.

⁴⁷ Ogenj v sobi. *Domovina*, let. 9, št. 9, 3.3. 1899, str. 2.

⁴⁸ Požar. *Domovina*, let. 7, št. 45, 5.11. 1897, str. 3.

⁴⁹ V dosmrtno ječo. *Domovina*, let. 8, št. 36, 9.9. 1898, str. 2.

⁵⁰ Da ostane med žlahto. *Domovina*, let. 8, št. 47, 25.11. 1898, str. 3.

Vandalizem in uničenje javne lastnine

Že v tistem času so časopisi pisali in razpravljali o mladoletniškem vandalizmu in razposajenosti. Nobena izjema ni bil županov sin. Mladoletnega sina celjskega župana Stigerja so obsodili na globo 30 gld ali 6 dni zapor, ker je na pobalinski način izganjal in zmerjal sprehajalki v mestnem parku.⁵¹ Mladi so uničevali tudi tujo lastnino. Tako so ponoči neko nedeljo z žvižganjem in kričanjem ometali z blatom hišo dr. J. Serneca. Takih dogodkov je bilo kar precej. Ko se je Sernec prikazal na oknu, so že zbežali.⁵²

Zanimive igre in ideje so imeli celjski šolarji. Tako so na progo savinjske železnice v bližini Celja polagali kamenje na železniške tire in se celo postavljali na železniško progo. Vlak se je moral pred njimi celo ustaviti. V časopisu so se pojavile zahteve po boljši vzgoji staršev in učiteljev, da se mora mladino bolj opominjati.⁵³

Že na prelomu 19. stoletja se je mladina zbirala v mestnem parku. Počeli so za njih »zanimive stvari«, dokazovali svojo moč in uničevali javno lastnino. Tako so razbili steklo na vremenski hišici v mestnem parku, poškodovali so tudi spomenik cesarja Jožefa.⁵⁴ Razposajeni dečki so razrezali vozove v Št. Pavlu in pri Teharjah. Časopisi so ostro grajali poškodovanje tuje lastnine in zahtevali primerno kazen. Ta hudodelstva so se lahko kaznovala z ječo od 6 mesecev do enega leta, če je presegala vrednost škode 25 gld ali je šlo za hudodelstvo javne lastnine.⁵⁵

Nesreče in poškodbe ljudi

Ker so ljudje trdo delali in garali, je prihajalo pogosto tudi do delovnih nesreč. Nesrečam so botrovali tudi utrujenost, nepredvidnost in tudi alkohol. Tako je v Gaberju padel s svojega gospodarskega poslopja gostilničar F. Svetl, ki si je poškodoval lobanjo in umrl.⁵⁶ Pri nabiranju zelišč se je smrtno ponesrečil pastor celjske protestantske občine Baumgart. Ponesrečil se je v gorah pri Beljaku na Koroškem pri nabiranju zelišč, ko je padel čez strmino.⁵⁷ S strehe Zanggerjeve hiše je padel zidar J. Kvas.⁵⁸

Prihajalo je tudi do prometnih nesreč. V tistem času se je avtomobilski promet komaj začel razvijati, zato

sta bili najpogostejši prometni sredstvi voz in vlak. Z njima je povezano največ prometnih nesreč. Že v tistem času je botroval nesrečam alkohol. 31. oktobra zvečer je posestnik Slokan peljal iz vinograda na Liscah čez Miklavški hrib tri sode mošta. Pri največji strmini nad Požarjevim posestvom je hotel voz zavreti in izročiti konje vinjenemu hlapcu. Ta se za konje ni zmenil in jih je pustil svojo pot. Slokan ni mogel pravočasno zavirati in konji so šli v dir. *Domovina* navaja: »Voz se je prevrnil ob vznožju hriba, se z konji vred prekucnil na Požarjevo posest in razbil se je manjši sod in ubil se je en konj. Čudežno sta ostala cela dva velika soda.«⁵⁹ Do smrtne nesreče z vozom je prišlo tudi na poti proti Šentjurju. Nesreča je doletela hčeri družine J. Straussa. Konji so po poti navzdol precej divjali, voz se je pri tem nagnil na stran. Gospa je v strahu, da se ne prevrne, skočila z voza in padla. Poškodovala si je notranje organe in na kraju umrla. Mlajša od sopotnic je bila hudo poškodovana.⁶⁰

Konec 19. stoletja je postala železnica glavno prevozno sredstvo. *Slovenski narod* je takole pisal o železniških nesrečah: »Nesreče na železnicah dogajajo se letos tako pogosto, da človeka res skrbi, kaj bo. Kdo je temu kriv? je težko reči.«⁶¹ Ponoči je vlak povozil Martina Tratnika iz Pečovnika pri Celju. Pri spreganju voza je nesrečno padel na tir in prišel z glavo pod kolesa vagona.⁶² 2. septembra je prišlo do nesreče dveh vlakov na istem tiru. Vlak številka 122 je črpal vodo, vanj pa je trčil prihajajoči vlak. Nesreči je botrovala slaba signalizacija in oznake tabel. Razbitih je bilo 22 vagonov. Pri nesreči je bil hudo ranjen strojevodja, lažje pa eden od sprevoznikov.⁶³ Zaradi posledic železniške nesreče je bil najden na tirih mladenič Janez Gorišek, po domače Majhenšek iz Čreta. Našli so ga s predrtimi prsmi, povozen naj bi bil od hitrega vlaka. Policija je uvedla preiskavo.⁶⁴

Časopisi so pisali tudi o utopitvah. Tako je bilo usodno kopanje v Savinji za 10-letno deklico Magdaleno Vrečer. Utonila je v Savinji, voda jo je ponesla izpod Starega gradu do kopališča Diane, kjer so jo potegnili na kopno. Žal prepozno.⁶⁵

Nenavadni nesreči pa sta botrovala pogum in veliko zanimanje. Na celjskem kolodvoru je stal tovorni vlak, ki je prevažal zveri družbe Kloudsky. Delavec Andrej Flis je prišel v radovednost preblizu vozu, v katerem je bil velik tiger. Zverina je bila razdražena in je Flisu zgrabila glavo s tacama. S kremplji mu je raztrgala uho

⁵¹ Županov sin – obsojen. *Domovina*, let. 9, št. 41, 13.10. 1899, str. 3.

⁵² Celjski snob in pobalini. *Domovina*, let. 8, št. 10, 11.3. 1898, str. 3.

⁵³ Divjala lahkomišelna mladina. *Domovina*, let. 5, št. 35, 15.12. 1895, str. 2.

⁵⁴ Pobalinstvo. *Domovina*, let. 4, št. 17, 15.6. 1894, str. 3.

⁵⁵ Surovosti. *Domovina*, let. 4, št. 36, 25.12. 1894, str. 3.

⁵⁶ Dan nezgod. *Domovina*, let. 9, št. 13, 31.3. 1899, str. 3.

⁵⁷ Ubil se je. *Domovina*, let. 9, št. 22, 2.6. 1899, str. 3.

⁵⁸ Ubil se je. *Domovina*, let. 9, št. 39, 29.9. 1899, str. 3.

⁵⁹ Nesreča. *Domovina*, let. 8, št. 44, 4.11. 1898, str. 2-3.

⁶⁰ Velika nesreča. *Domovina*, let. 4, št. 27, 25.9. 1894, str. 3.

⁶¹ Nesreče na železnici. *Slovenski narod*, let. 30, št. 49, 3.12. 1897, str. 4.

⁶² Povožilo je. *Domovina*, let. 8, št. 52, 30.12. 1898, str. 3.

⁶³ Nesreča. *Domovina*, let. 5, št. 25, 5.9. 1895, str. 2.

⁶⁴ Velika nesreča. *Domovina*, let. 5, št. 22, 5.8. 1895, str. 2.

⁶⁵ Utonila. *Domovina*, let. 5, št. 23, 15.8. 1895, str. 4.

in razmesarila obraz. Druga dva delavca sta urno rešila nesrečneža iz krempljev in preprečila še večjo nesrečo.⁶⁶

Žalitve, prepiri in pretepi

Gostilne niso bile samo družabna središča, ampak so bile tudi središča prepirov in pretepov. K temu je botroval najpogostejše pogum, ki je imel zaslombo v velikih količinah popitega alkohola. Mladenci so kazali surovost in neotesanost, se pogosto grdo in nesramno obnašali. Torej je rado prihajalo do pretepov, ravsanja in tudi poškodb.⁶⁷ Za povzročitev težkih telesnih poškodb se je dobilo težko ječo, poostreno s postom in temnico.⁶⁸

Odmeven pretep se je odvijal v celjski vojašnici. Spopadla in pretepala sta se dr. Negri in Dr. Stepischnegg. Povod je bil nesramni članek proti celjskemu županu Stigerju, saj je bil Negri bodoči županov zet. V pretepu je bil ranjen Stepischnegg.⁶⁹

V pretepih je prišlo do napadov tudi s strelnim orožjem. Tako je nekdo neko noč trikrat ustrelil proti mladim gimnazijcem. Na srečo nobeden ni bil zadet ali ranjen. Začuda pa naj strelav ne bi slišali policisti, ki so bili v bližini.⁷⁰ Prepiri in pretepi so se končali žal tudi tragično. Tako so trije fantje pri vasovanju v bližini Celja ponoči zalotili vojaka Karola Hunta, ki je zapustil stražno mesto pri vojaškem strelišču. Fantje so svojega konkurenta pri dekletih tako hudo pretepli, da je umrl.⁷¹

Velik škandal je nastal pred mestno župnijsko cerkvijo v Celju, ko se je hotel poročiti gostinec Gobec z Reziko Bračičevo. Pritekla je Marija Škerjanc in očitala ženinu, da je njej obljubil zakon, posodila pa naj bi mu tudi 500 gld. Zapuščena ljubica je nevesti raztrgala venec, nevesta pa je Marijo pretepla z bičem. Posredovati so morali policisti. Na poroko so svatje morali počakati naslednji dan.⁷²

Za žalitve ali obrekovanja so bile navadno izrečene globe na sodiščih, lahko pa tudi nekaj dni zapor. Tako je moral posestnik Franc Wratschko plačati 25 gld globe in poravnati sodne stroške, ker je razžalil notarja O. Ploja.⁷³ Zaradi žaljenja so bile obsojene tudi znane osebnosti, med drugim dr. Riebl.⁷⁴

Naravne nesreče

Leta 1895 sta Celje prizadeli dve veliki naravni nesreči, povodenj in potres, ki je sicer najbolj prizadel območje Ljubljane in Ljubljanske kotline. Velik potres se je zgodil v noči s 14. na 15. april. V nedeljo zvečer ob 23 uri in 15 minut se je začutil potres tudi v Celju in naštel so 15 popotresnih sunkov. Začeli so padati dimniki, strešniki in omet fasad. Ljudje so preplašeni zbežali na ulice in trge. Najbolj poškodovani objekti v Celju so bili: nemška hranilnica in kolodvor. Smrtnih žrtev ni bilo, ranjenih pa malo. V Celju so škodo ocenili na 30.000 gld.⁷⁵ Manjši potres je sledil še 14. maja ob 3 uri in 8 minut, ki ga je spremljalo bobnenje. Potres je trajal 5 sekund, manjši sunki so bili še ob 4. in 6. uri zjutraj. Potres same škode v Celju ni povzročil.⁷⁶

Novembra 1895 je voda skoraj preplavila celo Celje in okolico. Mestni park je bil popolnoma pod vodo. Najbolj poplavljeni deli Celja so bili Zavodna, Otok in Lava. Voda je vdrla v številne kleti in napravila veliko škodo. Poškodovana je bila tudi železniška proga, zato je bil promet na njej zelo oviran.⁷⁷

Viri in literatura

Časopisje

Domovina, let. 4, leto 1894.
Domovina, let. 5, leto 1895.
Domovina, let. 7, leto 1897.
Domovina, let. 8, leto 1898.
Domovina, let. 9, leto 1899.
Slovenski narod, let. 29, leto 1896.
Slovenski narod, let. 30, leto 1897.

Literatura

Cvirn, Janez: *Oris družbenega življenja v Celju na prelomu stoletja*. Celje: Novi tednik, 1990.
 Cvirn, Janez: Thomas Fürstbauer: kronika mesta Celja 1892-1907. *Celjski zbornik*, 55, 1990, str. 227-260.
 Studen, Andrej: *Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2004.
 Orožen, Janko: *Zgodovina celjskega sokola*. Celje: Sokolsko društvo Celje Matica, 1940.

⁶⁶ Tiger razmesaril obraz. *Domovina*, let. 5, št. 26, 15.9. 1895, str. 3.

⁶⁷ Pobalinstvo. *Domovina*, let. 5, št. 14, 15.5. 1895, str. 3.

⁶⁸ Izpred porotnega sodišča. *Domovina*, let. 4, št. 4, 5.2. 1894, str. 3.

⁶⁹ Dvobojevala sta se. *Domovina*, let. 8, št. 12, 25.3. 1898, str. 2.

⁷⁰ Hoj celjska policija leži zopet na ušesih. *Domovina*, let. 8, št. 30, 29.7. 1898, str. 3.

⁷¹ Pri vasovanju. *Slovenski narod*, let. 30, št. 235, 14.10. 1897, str. 4.

⁷² Pred poroko. *Slovenski narod*, let. 30, št. 198, 31.8. 1897, str. 2.

⁷³ Obsojen je bil. *Domovina*, let. 5, št. 4, 5.2. 1895, str. 2.

⁷⁴ Dr Riebl obsojen. *Domovina*, let. 9, št. 50, 15.12. 1899, str. 3.

⁷⁵ Potres v noči aprila 1895. *Domovina*, let. 5, št. 12, 25.4. 1895, str. 2.

⁷⁶ Potres v Celju. *Domovina*, let. 5, št. 15, 25.5. 1895, str. 3.

⁷⁷ Velika povodenj. *Domovina*, let. 5, št. 31, 5.11. 1895, str. 2.